

СІМ'Я ЯК УНІВЕРСАЛЬНА БІБЛІЙНА КОНЦЕПЦІЯ

Шаталович О.М., канд.філос. н., доц. кафедри філософії

Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара

У статті аналізується біблійна концепція сім'ї в понятійно-термінологічному, соціально-історичному, сакральньо-символічному та етико-аксіологічному аспектах. В ході роботи було обґрунтовано універсальність та виявлено аксіологічний статус біблійної концепції сім'ї.

Ключові слова: сім'я, шлюб, родина, Біблія.

Універсальність біблійної концепції сім'ї пов'язана з наявністю сімейного вимірювання в описі різних рівнів біблійного світорозуміння, а в більш широкому значенні постає як сім'їцентризм – світогляд, в основі якого лежить сім'я. Щодо зазначеної тези існують дві протилежні точки зору.

З одного боку, сім'їцентризм чітко формулюється ще з самого початку Біблії, коли Бог створює Єву: «не хорошо быть человеку одному» (Быт.2:18), підтверджується в Старому Завіті заповідями про шанування батьків і недопустимість перелюбу (Исх.20:12,14), а в Новому Завіті – словами Христа про Боже благословіння подружньої єдності і недопустимість розлучення (Матф.19:3-9). Звертає на себе увагу зв'язок сім'їцентризму з давньоєврейською мовою, якою було написано Старий Завіт. Як відомо, неодружений чоловік в стародавньому Ізраїлі був рідкістю, відповідно в давньоєврейській мові відсутнє навіть саме слово «холостяк» [3, с. 165]. Н. Стеллецький, відзначаючи ключову роль сімей Авраама і Якова, а також сімейно-патріархальну сутність давньоєврейської держави, робить висновок про високий аксіологічний статус сім'ї в біблійному переказі. На його думку, сімейне життя ізраїльтян в релігійному відношенні було необхідним припущенням або умовою служіння Єгови [14, с. 1]. Ю. Шрейдер акцентує увагу на те, що Спаситель з'являється на Землі через лоно благочестивої родини. З його точки зору, це знаменує освячення сім'ї в християнстві, як божественного встановлення [17, 3]. Сучасні американські дослідники Девід

і Діана Гарланд у вступі до своєї роботи підкреслюють, що значну частину Біблії складають сімейні історії. На їхню думку, це говорить про те, що діла Божі, які відбуваються в сім'ї набагато важливіше оповідей про те, наприклад, як Бог діє в битвах [8]. Аналогічно і українські дослідники О.М. Кононенко, І.В. Змієва акцентують увагу на тому, що біблійні герої не прагнуть до визнання їх особистості та слави за межами їх родин – їх проблеми глибоко сімейні [10, с. 161]. Наведені аргументи свідчать на користь біблійного сім'їцентризму.

З іншого боку, сім'їцентризму суперечить свідчення Христа про безшлюбне життя в раю (Матф.22:23-30), а також заклик апостола Павла залишатися безшлюбними подібно йому (1Кор.7:1-7), що робить інститут сім'ї лише земним мінливим встановленням, яке не має високого аксіологічного статусу. Крім того є ще більш категоричні слова Христа, які на перший погляд руйнують сімейні цінності. Наприклад: «...Я пришел разделить человека с отцом его, и дочь с матерью ее, и невестку со свекровью ее. И враги человеку – домашние его. Кто любит отца или мать более, нежели Меня, не достоин Меня; и кто любит сына или дочь более, нежели Меня, не достоин Меня» (Матф.10:34-38). Або ще категоричніше (Лук.14:26). Аналізуючи зазначені євангельські висловлювання, В. Розанов протиставляє їх старозавітному Божому благословенню плодитися і розмножуватися. На його думку, суть християнства, яка виходить з Нового Завіту, полягає в запереченні подружжя і сім'ї, тобто метафізику християнства становить чернецтво [12, с. 392, 401-402]. Зазначене протиріччя вимагає додаткового дослідження.

З метою більш чіткого обґрунтування універсальності і осмислення аксіологічного статусу біблійної концепції сім'ї, зробимо її аналіз в чотирьох основних аспектах: понятійно-термінологічному, соціально-історичному, сакрально-символічному та етико-аксіологічному. За основний текст було прийнято ключовий для східних слов'ян синодальний переклад Біблії [4].

Аналіз концепції сім'ї в *понятійно-термінологічному* аспекті зведемо до

трьох ключових положень. По-перше, в оригінальних біблійних текстах згідно лексикону Дж. Стронга [9] давньоєврейські та давньогрецькі аналоги лексеми «сім'я» використовуються в невеликій кількості. Проте, ідея сім'ї займає ключову позицію в біблійному переказі і виражається безліччю інших лексем (наприклад, Пс.113:18, Быт.12:1, Евр.13:4). Це пояснюється тим, що Біблія не являється філософським трактатом з чіткою термінологією. Тому в даній роботі до розгляду було прийнято термін «концепція». У розумінні даного терміну автор статті слідує Новій філософській енциклопедії: «Концепция связана с разработкой и развертыванием личного знания, которое в отличие от теории не получает завершенной дедуктивно-системной формы организации и элементами которого являются не идеальные объекты, аксиомы и понятия, а концепты – устойчивые смысловые сгущения» [11, с. 308]. Отже, в Біблії представлена не теорія, а концепція сім'ї, можна навіть сказати, деяка універсальна концептосфера, що базується на трьох осях: подружньої, спорідненої, домашньої. Структурними одиницями зазначеної концептосфери є концепти: наречений, наречена, чоловік, дружина, батьки (батько, мати), діти (син, дочка), брат, сестра, дід.

По-друге, біблійна концепція сім'ї містить акценти, що відрізняються від загальноприйнятих ознак поняття сім'ї в соціальній філософії. Як загальноприйняте соціологічне визначення сім'ї зазначимо наступне: «Семья – малая социальная группа, члены которой связаны брачными или родственными отношениями, общностью быта, взаимной ответственностью, что детерминировано социальной потребностью в воспроизводстве человеческого рода как физического, так и духовного обновления общества» [13, с. 904]. Звернемо увагу, що для біблійної концепції сім'ї поряд з шлюбними та родинними відносинами, ключовим виступає концепт «дім», який лише в слабкій мірі аналогічний з вказаною ознакою «спільність побуту». Справа в тому, що «дім», згідно з біблейськими словниками, є не тільки будівля, а також і вся рідня людини, яка є головою свого сімейства [7]. З біблійної точки зору терміни «сім'я» і «дім» взаємозамінні, а «заснувати

дім» означає або поселитися окремо, або створити сім'ю [6, с. 470]. Зазначена відмінність, з одного боку, свідчить про універсальність біблійної концепції сім'ї, з іншого боку наводить нас до необхідності скорегувати визначення біблійної концепції сім'ї.

По-третє, лексема «сім'я» має універсальне значення в синодальному перекладі Біблії [4]. Для порівняння відтінків звернемося до єврейсько-грецькому лексикону Дж. Стронга [9] та українського перекладу Біблії, який було виконано І. Огієнком [5]. Так, лексема «сім'я» («сімейство») в синодальному перекладі часто відповідає біблійним давньоєврейським концептам: 1) № 1004 (за нумерацією Дж. Стронга), який представлено концептуальним полем: житло, приміщення, дім (в широкому розумінні); а в частковому значенні – сім'я, сімейство, рід, плем'я, нутро, тіло як домівка душі); 2) № 4940, який представлено концептуальним полем: рід, коло родичів, плем'я, сімейство. Наприклад, у книзі «Притч» йдеться про добродієсну дружину, сім'я якої «одета в двойные одежды» [4, Притч. 31:21], або в книзі «Исход» ведеться мова про «*семейства Рувимовы*» [4, Исх.6:14]. Для порівняння в перекладі І. Огієнка мова ведеться відповідно про «*подвійно одягненій ввесь її дім*» та «*родини Рувимові*» [5]. Аналогічна ситуація і з перекладом давньогрецьких концептів. Лексема «сім'я» у синодальному перекладі відповідає біблійному давньогрецькому концепту №3624 (за нумерацією Дж. Стронга), який представлено концептуальним полем: дім, житло; сім'я, домашні. Наприклад, у першому посланні апостола Павла до Тимофія є повчання дітям про *шанування сім'ї* [4, 1Тим.5:4]. Для порівняння в перекладі І. Огієнка [5] говориться про *шанування родини*.

Таким чином, аналіз біблійної концепції сім'ї в понятійно-термінологічному аспекті дозволяє говорити про її універсальний характер. У той же час необхідно уточнити зміст біблійної концепції сім'ї з точки зору ієрархічного співвідношення її смислових акцентів.

У *соціально-історичному* аспекті підкреслимо універсальність концепції сім'ї, яка проявляється через використання її ключових концептів для

вираження відносин як мікро-, так і макросоціального характеру. Так, концепт «дім» (в синодальному перекладі – «сімейство») в книзі Ісуса Навіна зустрічається в значенні малої соціальної групи, яка включається в більш загальні – «плем'я» і «коліно» (Иис.Нав.7:14). У той же час зазначений концепт може позначати нащадків Аарона (тобто ізраїльське священство) (Пс.113:18), а в ще більш загальному ступені весь ізраїльський народ – «дом Израилев» (Ам.9:9). Аналогічно концепти «муж» і «жена» крім мікросоціального значення подружніх відносин (1Кор.7:39) позначають «мужчину», «жінчину» або «чоловіка» взагалі (1 Цар. 15:3, Ин. 1:30). Також і концепти «батько», «мати», «син», «дочка», «брат», «сестра» крім мікросоціального значення найближчого кровного родства (Быт.2:24, 37:35, 34:11-13) дуже часто використовуються в макросоціальному значенні. «Батько», наприклад, означає предків взагалі (Чис.20:15) і старших (1Цар.24:12). У більш загальному ступені Авраама названо батьком всього єврейського народу (Иоан. 8:56) та багатьох народів (Быт.17:3), а Єва – «матерью всех живущих» (Быт.3:20). «Дочка» означає як жінок взагалі (Быт.6:2, Лк.23:28), так і міста – «Дочка Вавилону» (Пс.136:8). Концепти «брати» і «сестри» використовуються для позначення цілого народу (Ос.2:1). Крім того звернемо увагу на соціально-історичну значущість концепції сім'ї в біблійному переказі, історична вісь якого проходить через вузлові точки – сім'ї Адама, Ноя, Авраама, Ісака, Якова, Давида (та ін.) і в кінцевому підсумку становить родовід Ісуса Христа (Лк.3:23-38).

Більш докладно зупинимось на *сакрально-символічному* аспекті. Спочатку розглянемо символічну компоненту біблійної концепції сім'ї за трьома концептуальним осями: подружньою, спорідненою, домашньою.

Перша концептуальна вісь – *подружня*, представлена чисельними прикладами використання шлюбу в символічному значенні. Так, у Старому Завіті Бог зіставляється з *нареченим* і *чоловіком* (Ис.62:5; Ос.2:16), відповідно Єрусалим, а також увесь народ Ізраїлю, постають як *наречена* та *дружина* (Иер.2:2, Ос.2:19). Пророк Осія, одружившись на блудниці, має в її особі

невірну, але улюблену дружину і чекає її виправлення, що символізує взаємини Бога і богообраного народу на духовно-містичному плані: «любить Господь сынов Израилевых, а они обращаются к другим богам» (Осии, гл. 1-3). Також і в Новому Завіті, Христос, розкриваючи таємниці Царства Божого в притчах, часто звертається до шлюбної символіки (Матф.22:2) і сам неодноразово постає під образом Нареченого (Матф.25:10). Образ вірного шлюбу у апостола Павла застосовується у відношенні Христа і Церкви, іменує Христа «*мужем*» (2Кор.11:2). Відповідно і церква (як суспільство віруючих) у апостола Павла, а також в Одкровенні Іоанна Богослова, постає *нареченою і дружиною* (Откр.19:7; Откр.21:9).

Друга концептуальна вісь – *родинна*, також насичена численними прикладами, в яких відбуваються розширення соціальних значень в соціально-символічні. Так, батьками в Священному Писанні називаються: родоначальник музикантів (Быт.4:21) і засновники (родоначальники) міст (1Пар.2:51). Авраам постає як батько віруючих (Рим.4:9-11), а апостол Павло наполягає на своєму духовному батьківстві (1Кор.4:15). Багаторазово концепт «батько» використовується для символізації відносин Бога і людей в різному ступені загальності: Бог як Отець обраного Ним народу (Иер.31:9), Бог як батько віруючих (Иоан.1:12-13) Бог як Отець всіх людей (Деян.17:27-29). Нарешті, через концептуальне поле батьківство-синівство відкривається таємниця взаємин божественних іпостасей (Иоан.17:21).

Аналогічно представлені концепти «мати», «діти», «син», «дочка», «брат», «сестра». Так, концепт «мати» використовується у відношенні старозавітного і новозавітного (небесного) Єрусалиму (Ис.66:10-11, Гал.4:26). Бог виступає в образі матері щодо свого народу: «Как утешает кого-либо мать его, так утешу Я вас» (Ис.66:13). Стан людської душі порівнюється з дитиною, віднятої від материнських грудей (Пс.130:2). Народ Ізраїлю виступає як син (Исх.4:22), дочка (Иер.3:11), діти (Иер.3:14) Бога. Христос сприймається не тільки як *Син* Божий, але і називає людей *братіями* (Евр.2:11-12). У більш широкому смислі в Новому Завіті всіх віруючих

називають дітьми Божими (1Іоан.3:1-2).

Особливо звертає на себе увагу еволюція концепту «брат» від тілесно-родинного до духовно-родинного значення. Для давніх євреїв братом (ближнім) був, перш за все, одноплемінник, єврей. Законодавство Мойсея показово розрізняє брата і чужинця (Втор. 23:20). У Новому ж Завіті концепт «брат», як і концепт «сестра» поряд з кровним рідством додаються також до позначення духовної родинності (Матф.12:50).

Третя концептуальна вісь пов'язана з *домом*, який символізує собою народ Ізраїлю (Пс.113:17-20), а також Церкву (Евр.3:6), яка будується на камені (Матф.16:18). Цей камінь символізує апостола Петра, а також Христа: «Каме́нь, кото́рый отвергли строители, тот самый сделался главою угла» (Матф.21:42). Крім того, віруюча людина, згідно відомої притчі, не повинна будувати свій дім (сімейство) на хиткій підвалині неслухняності і невиконання заповідей Божих (Матф.7:24-27).

Розглянемо *сакральну* компоненту концепції сім'ї. Сім'я в біблійному переказі постає як в сакральному, так і в профанному значеннях (які прийнято згідно з визначенням І.М. Яблокова [16, с. 499]). У сім'ї як сакральному феномені присутній сам Бог. Адже саме Бог, згідно з Біблією, приводить дружину до Адама (Быт.2:22), поєднує чоловіка і жінку (Мф.19:6), виступає свідком між ними (Мал.2:14) і дає дітей (Быт.4:1). Саме Бог будує сім'ю (дім): «Если Господь не созиждет дома, напрасно трудятся строящие его» (Пс.126:1). Про сакральність сім'ї свідчить також її найменування «домашньою церквою» (1Кор.16:19).

Сакральність біблійної концепції сім'ї, слід відрізнити від розуміння сакральності сім'ї в язичницькій міфології. Цю різницю добре виразив С. Аверінцев на прикладі шлюбу: «Мотив священного брака, обычно стоящий в центре мифологии природы и наделенный горизонтальной структурой (божественная чета), в Библии перемещен в центр идеологии священной истории и получает вертикальную структуру (Бог – община верных); энергия, изливавшаяся в весеннем расцвете (образы которого

возникають в Біблії на правах метафор), теперь направляется на совокупность народа, как сила любви и ревности» [2, с. 97].

Таким чином, концепція сім'ї в якості символів, образів, прообразів, алегорій є невід'ємним елементом біблійного переказу, який призначено для вираження смислової серцевини Біблії – реальності духовно-містичного характеру: духовної спорідненості людей, містичного єднання божественних іпостасей, Бога і людей, Христа і Церкви.

Етико-аксіологічний аспект біблійної концепції сім'ї представлено нормами, законами, цінностями та ідеалами щодо шлюбного та родинного життя. Шлюб – біблійна норма соціального життя, яка встановлена ще в саду Едема (Быт.2:18, 21-24), підкріплена Мойсеєвим законодавством (Лев.20:10-21) і заповіддю Ісуса Христа (Мф.19:3-6). Як у Старому, так і в Новому Завіті багаторазово регламентуються обов'язки та права батьків і дітей (Исх.20:12; Еф.6:1-4). Поряд з етично-негативними образами дітей-відступників (Иер.3:14) в Біблії постулюється і етико-позитивний образ дитячості: «... если не обратитесь и не будете как дети, не войдете в Царство Небесное» (Матф.18:1-5). Діти в Біблії взагалі сприймаються як спадок і нагорода від Господа (Пс.126:3), а бездітність виступає важким випробуванням (1Цар.1:1-20). В біблійному тексті розповсюджено також і безліч ідеалів і антиідеалів шлюбного та родинного життя. Наприклад, у Старому Завіті з одного боку, є історія шлюбу Товіта і Сарри (книга Товіта), яка дає картину шлюбу, заснованого на вірі та молитві, а з іншого боку, є антиідеал співжиття Самсона з іноплемянницями (книга Суддів, глави 14-16). Аналогічно і в Новому Завіті, є ідеал сім'ї Акіли й Прискілли (Деян.18:2-3,18) і антиідеал Ананії та Сапфіри (Деян.5:1-11). А такі біблійні імена як Каїн (перший братовбивець), Хам (перший нігіліст відповідно батьківського шанування), Ісав (продавець свого первородства за сочевичну юшку) є прозивними в європейській культурі.

Звернемо увагу, що в Біблії відбувається не тільки соціально-релігійна регламентація сім'ї в етико-аксіологічному аспекті, але й спостерігається

зворотний вплив: ключові ідеї сімейної концептосфери використовуються для встановлення соціальних і релігійних норм, законів, цінностей та ідеалів. Для обґрунтування даного положення приведемо два основних аргументи.

По-перше, один з головних етико-аксіологічних стрижнів Біблії становить ідея подружньої любові. На даній особливості акцентує увагу дослідник С. Аверінцев. На його думку, наскрізний сюжет Біблії – це завіт Бога з людьми. Дослідник підкреслює, що смисловий момент вірності символічно зближує «завіт» з шлюбом (готовність зберігати зобов'язання завіту з Богом), який на давньоєврейській мові міг позначатися тим самим словом. Та й саме формулювання завіту більше нагадує клятву кохання. Як пише С. Аверінцев, коли ми звично говоримо про біблійний монотеїзм, то за цим ученим терміном втрачається жар, відчутний в знаменитому вислові: «Услышь, Израиль! Господь, Бог наш, Господь един есть» (Втор.6:4). У ньому говориться не стільки про єдність Бога, яку можна було б зрозуміти теологічно в дусі метафізики чисел, а про «єдинство» в іншому значенні: Ти для мене один! Не «Бог» взагалі, тобто якийсь «Він», а «Ти», тільки «Ти», нікого крім Тебе! Тобто любов, що потребує з ревнивою вимогливістю відповідної любові, – це новий мотив, який акцентується в біблійній інтерпретації відносин Бога і людини [2, с. 90, 95-97; 1, с. 466-467].

Тобто, біблійний завіт Бога і людей – це не просто холоднокровний договір із взаємними зобов'язаннями, завіт – це клятва кохання. Звідси стає зрозумілою формулювання Христом головних заповідей в категоріях любові: Люби Бога і люби ближнього (Матф.22:35-40). Звернемо увагу, що дана любов має подружні конотації. З ними пов'язано, що Бог в Старому Завіті називається «ревнителем» (Исх.34:14). Адже ревності властиві саме подружнім (шлюбним) відносинам. Саме про це в Новому Завіті говорить апостол Павло: «... я ревную о вас ревностью Божию; потому что я обручил вас единому мужу, чтобы представить Христу чистою девою» (2Кор.11:2). Звідси і наскрізне для різних рівнів біблійного переказу значення перелюбства. Перелюбство як зрада, неприпустима з точки зору подружніх

відносин, є гріхом і забороняється на духовно-містичному плані (Иез.16:3-42) і відповідно на соціальному плані (Исх.20:14). В якості ілюстрації наведемо також висловлювання пророка Осії про відносини Бога і народу Ізраїлю: «И будет в тот день, говорит Господь, ты будешь звать Меня: «муж мой», и не будешь более звать Меня: «Ваали». И удалю имена Ваалов от уст ее, и не будут более воспоминаемы имена их» (Ос.2:16-17). За поясненням О.П. Лопухіна слово Ваал в даному контексті може мати два значення [15, с. 98]. Перше значення – *«господин»*. Отже, основою оновлених відносин Ізраїлю та Єгови буде не стільки страх (не будеш більше кликати Мене: «господин мой»), скільки любов (будеш кликати Мене: «муж мой»). Друге значення – *ім'я язичницького бога – Ваала*. Отже, народ Ізраїлю перестане духовно здійснювати перелюб (вносити в служіння Єгові язичницькі домішки) і називати Єгову Ваалом. Більш того, забуде ім'я Ваала, так як це суперечить подружньої клятві завіту між Богом і народом Ізраїлю.

По-друге, сакрально-символічний рівень біблійної концепції сім'ї нормує відносини соціально-історичного рівня біблійного переказу. Наприклад, відносини божественних іпостасей, що виражаються через концепти сім'ї, є аксіологічним орієнтиром для соціального рівня, служать парадигмою для відносин між людьми. Так, Христос просить в молитві, щоб у Його учнів була така ж любов і єдність між собою, як між Ним (Сином Божим) і Богом-Отцем (Иоан.17:21-26).

Дана ієрархічність дозволяє вирішити протиріччя з затвердженням і запереченням аксіологічного статусу земної родини. Наприклад, як пояснити, що Христос поряд з мнимою відмовою від кровної матері (Мар.3:31-35), тим не менше, дбає про її долю (Иоан.19:26-27), поряд з оголошенням домашніх ворогами (Матф. 10:34-38), викриває фарисеїв в неповазі до батьків (Мар.7:9-12)? На думку автора, ми маємо справу не з запереченням сімейних цінностей, а з перевагою духовної рідності над тілесною. Про таку духовну рідність, духовне народження («рождении свыше») говорить Христос з Никодимом (Иоан.3:3-7). Сюди ж відноситься сакрально-символічна

структура сім'ї за апостолом Павлом: «... всякому мужу глава Христос, жене глава – муж, а Христу глава – Бог» (1Кор.11:3). Тобто заперечується не сім'я як така, а бездуховна сім'я. Справжня ж сім'я поряд з горизонтальним (кровним) виміром має первинний вертикальний (духовний) вимір.

Таким чином, духовно-містичний рівень біблійного переказу, являючись первинним, нормує відносини соціального рівня, отже, духовний шлюб, духовна рідність і духовне народження стають в Біблії вище кровного.

Висновки. Універсальність концепції сім'ї в Біблії простежується в понятійно-термінологічному, соціально-історичному, сакрально-символічному та етико-аксіологічному аспектах. Вона полягає в тому, що різнопланові події (на різних рівнях сприйняття реальності) тяжіють до опису через концептосферу сім'ї: єднання людей, божественних іпостасей, Бога і людей. У біблійному переказі відбувається розширення концепції сім'ї від мікросоціального до макросоціального і далі до духовносоціального значення. Поряд з універсальністю відзначимо високий аксіологічний статус концепції сім'ї. По-перше, центральним аксіологічними стрижнем біблійного переказу виступають ідеї подружньої любові і духовної рідності. По-друге, духовно-містична реальність, що виражається в сімейних концептах, є парадигмою для соціального і релігійного нормотворення.

Проведений аналіз відкриває горизонти подальших досліджень: коректування загальноприйнятого визначення та структури сім'ї в біблійному контексті.

Література

1. Аверинцев С.С. Собрание сочинений. Переводы : Евангелия. Книга Иова. Псалмы / Сергей Аверинцев ; Под ред. Н.П. Аверинцевой и К.Б. Сигова. – К. : Дух і Літера, 2004. – 500 с.
2. Аверинцев С.С. София-Логос-Словарь : Собр. соч. / Сергей Аверинцев ; Под ред. Н.П.Аверинцевой и К.Б.Сигова. – К. : Дух і Літера, 2006. – 912 с.
3. Библийская энциклопедия : [перев. с англ.] / [Под ред. А. Архипова и др.]. – М. : Российское Библийское общество, 1996. – 352 с.
4. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета : В русском переводе / Российское библийское общество. – Перепеч. с изд. Московской Патриархии. – М. : Российское библийское общество, 1997. – 1376 с.

5. Библия. Книги Святого писания Старого и Нового Завета / Переклад проф. Івана Огієнко. – Львів : Українське біблійне товариство, 2011. – 1375 с.
6. Большой библейский словарь / Под ред. Уолтера Элуэлла и Филипа Камфорты. – СПб. : Библия для всех, 2005. – 1503 с.
7. Вихлянцев В.П. Библейский словарь. К русской канонической Библии / В.П. Вихлянцев. – М. : Onebook.ru, 2010. – 517 с.
8. Гарланд, Д. Проблемные семьи в Библии : [пер. с англ.] / Дэвид и Диана Гарланд. – Новосибирск : Посох, 2011. – 240 с.
9. Еврейско-русский и греческо-русский словарь-указатель на канонические книги Священного Писания. С коммент. на основе словарей Джеймса Стронга / [Сост. Цыганков Ю.А.]. – СПб. : Библия для всех, 2005. – 560 с.
10. Кононенко Е.Н. Концепт семья в ветхозаветной картине мира / Е.Н. Кононенко, И.В. Змиева // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2011. – №973. – С.160-164.
11. Новая философская энциклопедия. В 4 т. Т. 2 : Е-М / Рук. проекта В.С. Степин, Г.Ю. Семигин ; ИФРАН. – М. : Мысль, 2010. – 636 с.
12. Розанов В.В. Люди лунного света. Метафизика христианства // Метафизика христианства / Василий Розанов. – М. : АСТ ; Харьков: Фолио, 2001. – С. 247-468.
13. Социология : Энциклопедия / Сост. А.А. Грицанов и др. – Минск : Книжный Дом, 2003. – 1312 с. – (Мир энциклопедий).
14. Стеллецкий, Н. Брак у древних евреев / Свящ. Н. Стеллецкий. – Киев : Тип. Г.Т. Корчак-Новицкого, Михайлов. ул., дом №4, 1892. – 392 с.
15. Толковая Библия, или комментарий на все книги Св. Писания Ветхого и Нового Завета. Т.7/ Под ред. преемников А.П. Лопухина. – Петербург : Беспл. прилож. к журн. Странник, 1910. – 445 с.
16. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – 7-е изд., перераб. и доп. – М. : Республика, 2001. – 719 с.
17. Шрейдер Ю.А. Метафизика семьи [Электронный ресурс] // Agnuz. Католическая информационная служба. – 1993. – Режим доступа: http://agnuz.info/tl_files/reading_room/shreider/.

Семья как универсальная библейская концепция

Шаталович А.М.

В статье анализируется библейская концепция семьи в понятийно-терминологическом, социально-историческом, сакрально-символическом и этико-аксиологическом аспектах. В ходе работы обоснована универсальность и выявлен аксиологический статус библейской концепции семьи.

Ключевые слова: семья, брак, родство, Библия.

FAMILY BIBLE AS UNIVERSAL CONCEPT

Shatalovich A.

In article the family concept in the Bible was analysed. Research was conducted in conceptual, terminological, social, historical, sacral, symbolical, ethical and axiological aspects. The family concept in the Bible has universal character and the high axiological status.

Keywords: family, marriage, consanguinity, the Bible.